

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра релігієзнавства

ФІЛОСОФІЯ, РЕЛІГІЯ ТА МЕДИЦИНА В СУЧАСНУ ДОБУ

матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2025 р.

УДК 2+61] (062)

Р 36

Філософія, релігія та медицина в сучасну добу: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького). – К.: НМУ ім. О. О. Богомольця, ПП “Видавництво “Фенікс””, 2025. – 332 с.

ISBN 978-617-8310-48-6

Редакційна колегія:

Кучин Юрій Леонідович – ректор НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Науменко Олександр Миколайович – перший проректор з науково-педагогічної роботи та післядипломної освіти НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Земсков Сергій Володимирович – проректор з наукової роботи та інновацій НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Скрипник Рімма Леонідівна – проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародних зв'язків та європейської інтеграції НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Саган Олександр Назарович – завідувач Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, професор.

Відповідальні редактори:

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Шевченко Сергій Леонідович – професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Рецензенти:

Гаврилюк Тетяна Вікторівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, права та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту.

Сторожук Світлана Володимирівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри української філософії та культури Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Затверджено до друку Вченою радою Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (протокол № 10 від 19 червня 2025 р.)

ISBN 978-617-8310-48-6

© НМУ ім. О. О. Богомольця, 2025

Обельницька А. Т.,
НМУ імені О. О. Богомольця,
obelnickanasta@gmail.com

Науковий керівник:
к. філос. н., доц. Вячеславова О. А.,
доцент кафедри філософії, біоетики та історії медицини
НМУ імені О. О. Богомольця

ФІЛОСОФІЯ МЕДИЦИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У ХХІ столітті медицина перетворилася на живу тканину суспільства, де наука крізь щоденні рішення переплітається з етикою, філософією й соціальною відповідальністю. У мирних реаліях це вже не просто, а під час війни будь-який крок лікаря підсвічується подвійно.

Філософія медицини запитує: що насправді означає “цінність життя” і де проходить межа допустимого втручання? У теперішній час людське життя є найбільшою цінністю, проте бувають випадки, де ця цінність не є абсолютна, оскільки вона суперечить не тільки іншим моральним та етичним цінностям, а і поняттям якості життя людини.

Насправді людське життя є найбільшою соціальною цінністю – про це нагадує стаття 3 Конституції України: людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1].

Життя – “вагома першорядна цінність, складний і багатовимірний феномен, що поєднує біологічні, психологічні, культурно-історичні, філософсько-етичні, загалом тілесно-душевні та матеріально-духовні компоненти. Людське життя – підвалина всілякого добра, джерело особистої активності і суспільного співжиття; фундамент усіх благ людини” [2, с. 62].

Ліщинська О. І. у своїй праці “Цінність життя як аксіологічний орієнтир етико-прикладного знання” слушно показує, що цінність життя не вичерпується біологічною тривалістю, апелюючи до двох авторитетів – Іоана Павла II та Е. Фромма. “На думку Іоана Павла II, життя є прагненням до повноти буття, воно долає межі часу. Життя окремої людини не можна розглядати поза зв’язком зі світом загалом. За лякаючою конечністю життя індивіда прихований неосяжний безконечний смисл. Згідно з християнським віровченням, добре начало життя є його вічним началом.

Інший аргумент на підтвердження вагомості цінності життя для прикладної етики можна знайти в концепції Е. Фромма: життя – це буття, а не володіння. Як відомо, концепція “нової людини” мислителя наповнена принципом буття. Філософ переконаний: людина – єдина істота, що розглядає своє буття як проблему, яку вона мусить розв’язати. Протиріччя є фундаментальною особливістю людського життя. Е. Фромм виділяє дві провідні тенденції, два модуси людського існування – принципи буття і володіння” [Цит. за: 2, с. 63].

На наш погляд, поєднання цих двох підходів створює цілісний етичний компас: християнська ідея дарованості підкреслює безумовну цінність самого

факту життя, а фроммівський акцент на бутті нагадує про наповненість і гідність кожного прожитого дня. Лікарська практика має, отже, не лише зберігати біологічне існування, а й підтримувати спосіб життя, у якому людина лишається суб'єктом власної історії.

У центрі медичної етики – повага до цінності людського життя. Класичний принцип “святості життя” стикається з випадками медичної футильності, коли “апарат лише подовжує страждання”. Сучасна біоетика наголошує, що завдання лікаря полягає не лише у підтримці організму, а й у “забезпеченні гідних днів, коли має значення їх якість: фізичний і психологічний комфорт, автономія, збережена гідність. Тому медик щодня балансує між прагненням урятувати, правом пацієнта на самостійний вибір і браком ресурсів” Війна робить ці питання драматичнішими. Під постійними обстрілами паліативна допомога, триаж і лікування без надії на одужання виходять із підручників у реальність. Триаж – це мистецтво трагічного вибору, а не акт байдужості. Перші тижні повномасштабного вторгнення показали, як швидко система перевантажується: госпіталі переповнені, час і препарати – на вагу золота, а рішення про місце у відділенні інтенсивної терапії перетворюються на моральний тест.

“За умов масових втрат унаслідок війни, політичного конфлікту чи етнічного насильства полегшення страждання – паліативна допомога – має бути пріоритетом, поступаючись лише збереженню життя” (переклад з ориг. англ) [4, с. 26].

Іншими словами, знеболення та полегшення страждань – не “друга черга” після реанімаційних процедур, а рівноцінна, невідкладна частина допомоги. Для українських медиків, які працюють під обстрілами й з дефіцитом ресурсів, ця рекомендація стає моральним орієнтиром: навіть коли неможливо врятувати життя, вони зобов’язані рятувати гідність і зменшувати біль кожного пацієнта.

У військовій медицині рамки ще жорсткіші. Стаття 12 Женевської конвенції вимагає “нейтральної та негайної допомоги всім пораненим, незалежно від сторони конфлікту” [3]. Лікар може опинитися перед пораненим ворогом, а дефіцит ресурсів змушує застосовувати “чорну” категорію триажу – фактичну відмову від лікування задля порятунку більшості.

Ще одна серйозна дилема – конфлікт принципів *beneficium* і *non maleficium*. У мирний час вони доповнюють одне одного, але в бойових умовах наказ “не лікувати чужого” ставить медика між професійною етикою й військовою дисципліною. Справжнє добро не може спиратися на шкоду.

Міжнародне гуманітарне право та професійні декларації такі як Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях (стаття 12) від 12 серпня 1949 року закріплюють положення, що навіть у найжорстокішій війні лікар зобов’язаний залишатися нейтральним, не застосовувати знання проти людини й полегшувати страждання незалежно від форми та прапора на рукаві пацієнта [3].

Отже, принципи *beneficium* і *non maleficium* не лише зберігають чинність у воєнний час – вони стають ще актуальнішими. Медик, який у польових умовах зберігає етичний компас, доводить, що справжня медицина не знає політичних чи моральних кордонів і що життя цінне не лише як біологічний факт, а як акт гідності й відповідальності.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
2. Ліщинська О. І. Цінність життя як аксіологічний орієнтир етико-прикладного знання. *Університетська кафедра*. – 2013. – № 2. – С. 57–73.
3. “Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях (12 серпня 1949 р.)”. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151 (дата звернення: 15.05.2025).
4. *Integrating palliative care and symptom relief into the response to humanitarian emergencies and crises: a WHO guide*. Geneva: WHO, 2018. – 107 p. – URL: <https://www.who.int/publications/item/9789241514460>

Сегень Ю. О.,

НМУ імені О. О. Богомольця,
julia.segen05@gmail.com

Науковий керівник:

д. філос. н., проф. Шевченко С. Л.,
професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини
НМУ імені О. О. Богомольця

СТАВЛЕННЯ РЕЛІГІЙ ДО ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ, ЯК МЕДИЧНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ

Релігія має колосальний вплив на життя та життєві переконання і моральні принципи певних груп суспільства, а також визначає ставлення людей до різних аспектів повсякденного життя. Одним із цих аспектів є різноманітні медичні процедури, зокрема мова йдеться про такі маніпуляції, як аборти, переливання крові та вакцинація. Різні релігії та віросповідання мають свої погляди на ці процедури. Ці погляди зазвичай обґрунтовані словами з священних текстів, духовними принципами та моральними засадами. У даній розвідці ми проаналізуємо ставлення різних релігій до такої медичної маніпуляції, як аборт, або іншими словами переривання вагітності.

Християнська церква інтерпретує аборт як вбивство, оскільки згідно з Писанням: “Життя людині дає Бог і це Його дар, який треба з вдячністю приймати”. Водночас переривання вагітності розцінюється як заперечення духовних цінностей християнства, що призводить зрештою до деморалізації та виродження нації. У Біблії наведено чимало думок, згідно яких початок життя людини відраховується не з моменту народження, а з моменту зачаття: “Так говорить Господь, що тебе учинив і тебе вформував від утроби, і тобі допомагає: Не бійся, рабе Мій, Якове, і Єшуруне, якого Я вибрав!” (Ісаїя 44:2) та “Ще поки тебе вформував в утробі материнській, Я пізнав був тебе, і ще поки ти вийшов із нутра, тебе посвятив, дав тебе за пророка народам!” (Єремія